

Handläggare
Julia Bäckström
Telefon: 08-50802693**Till**
Järva stadsdelsnämnd

Program för stadsnära odling

Svar på remiss från kommunstyrelsen, diarienummer KS 2026/354.

Förvaltningens förslag till beslut

Järva stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har skickat *Program för stadsnära odling* på remiss till Järva stadsdelsnämnd. Programmet ska fungera som en vägledning och skapa en gemensam inriktning för hur stadens arbete med stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas på lång sikt. Målsättningen är att den stadsnära odlingen ska stärka stadens långsiktiga hållbarhet och bidra till en attraktiv stadsmiljö. Förvaltningen ställer sig överlag positiv till programmet, men lämnar förslag på tillägg som enligt förvaltningen kan tydliggöra stadens prioriteringar för den stadsnära odlingen ytterligare och bidra till ett mer effektivt och hållbart arbete samt fortsatt utveckling.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har skickat *Program för stadsnära odling* på remiss till Järva stadsdelsnämnd och har ombett stadens förvaltningar och bolag samt berörda föreningar som har ett odlingssamarbete med staden att yttra sig om remissen.

Ärendet

Program för stadsnära odling är framtaget för att fungera som ett stadsövergripande styrdokument för stadens samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Syftet är att ge vägledning i arbetet med stadsnära odling och ge en långsiktig riktning för hur stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas. Programmet ska även fungera som stöd i stadens interna arbete och fokuserar på den stadsnära odling som staden själv har rådighet över. Den övergripande ambitionen är att stadsnära odling ska bidra till Stockholms attraktivitet och långsiktiga hållbarhet.

Programmet tar sin utgångspunkt ibland annat stadens vision 2040, översiktsplanen, Miljöprogram 2030 samt Agenda 2030 och kopplar stadsnära odling till sociala, ekologiska och ekonomiska värden såsom folkhälsa, biologisk mångfald, klimatnytta, kulturmiljö och social gemenskap. Programmet beskriver hur olika former av stadsnära odling i Stockholm bedrivs i dag, såsom koloniträdgårdar, gemensamhetsodlingar, odling i parker, skolor och förskolor, bostadsgårdar samt inom stadens egna verksamheter och jordbruksmark.

Stadens arbete med stadsnära odling konkretiseras i sex planeringsinriktningar som anger hur staden ska prioritera i utveckling och förvaltning. Planeringsinriktningarna gäller både för befintliga och nya stadsnära odlingar i staden.

Mer odling och på rätt plats – Under denna rubrik framhålls möjligheten att skapa nya odlingar i Stockholm, men att rätt förutsättningar krävs för att de ska kunna etableras. Programmet understryker vikten av att rätt odling placeras på rätt plats och att befintliga odlingsområden i vissa fall kan utvecklas för att användas mer effektivt. För att möjliggöra välgrundade planerings- och investeringsbeslut ska kunskapsunderlag tas fram och användas vid lokaliseringsstudier. Kunskapsunderlaget ska bl. a. bidra till att säkerställa en rättvis geografisk fördelning över staden och att det gröna kulturarvet, ekologiska värden samt andra markanvändningsintressen beaktas. Programmet förespråkar även att stadens reservat ska värnas och att tydliga inrättandeprocesser för nya odlingar där ansvarsfördelning för finansiering av planläggning, anläggning och förvaltning klargörs. Även utveckling av stadens gårdar, småskalig kommersiell odling och gemensamhetsodlingar belyses.

Ökad kunskap om odling – Programmet betonar vikten av ökad kunskap om stadsnära odling både internt inom staden och genom samverkan och nätverkande mellan staden, näringslivet, föreningar och akademi. Staden ska främja kunskapshöjning genom att samverka med de organisationer och verksamheter som arbetar aktivt med utbildning om odling och hållbarhet. Detta ska bidra till ett mer hållbart odlande, stärka föreningslivet och kan öka stadens beredskap.

Välkomnande och tillgänglig odling för alla – Alla ska ha möjlighet att ta del av odlingar i staden och det ska vara enkelt att börja odla. Ålder, funktionsnedsättning, ekonomiska förutsättningar, boendeform, kunskapsnivå eller motiv för att odla ska inte påverka möjligheterna att odla. Programmet beskriver en rad olika odlingsformer, var de lämpar sig och hur de bör förvaltas och

utformas för att göra odling tillgänglig för fler. Det lyfter också vikten av fysisk tillgänglighet samt tydlig och lättillgänglig kommunikation kring odling.

Klimat- och miljösmarta – Stadsnära odling i Stockholm ska främja hållbarhet genom att minska klimatpåverkan, öka den biologiska mångfalden, förbättra jordhälsan och minska näringsläckage. Odlingarna ska vara klimat- och miljösmarta samt bidra till stadens miljömål.

Välförvaltade – Staden ska stödja stadsnära odling genom god infrastruktur, trygga odlingsmiljöer och tydliga regler. Programmet beskriver att genom uppföljning, aktuella avtal och likvärdig hantering av odlingar kan odlingarna utvecklas och den sociala hållbarheten stärkas. En tydlig struktur och välfungerande administration för odlingarna, under normala förhållande, förväntas också bidra till stadens ökade beredskap i händelse av kris.

Utvecklas efter nya förutsättningar – Programmet lyfter att stadsnära odling ska utvecklas genom innovation, forskning och samverkan. Staden ska stödja nya odlingstekniker, skapa förutsättningar för framtida odling i stadsplaneringen och möjliggöra nya former av odlingsområden som bidrar till hållbar livsmedelsproduktion, biologisk mångfald och ökad beredskap.

Barnrättsperspektiv

I programmet lyfts att alla ska ha likvärdiga möjligheter att ta del av stadens odlingar, oavsett ålder. Programmet betonar även vikten av att det finns olika former av odling för att möta olika behov och förutsättningar. Vid planering av skol- och förskolegårdar ska stadens lekvärdesriktlinjer följas, där odling lyfts som ett pedagogiskt verktyg. Programmet framhåller också att utformningen av odlingar på skolor och förskolor bör ske i dialog med elever, vilket bidrar till barns delaktighet i frågor som rör deras vardagsmiljö.

Funktionshinderperspektiv

I programmet lyfts att stadsnära odling ska vara tillgänglig och inkluderande så att personer med olika funktionsnedsättningar kan delta på lika villkor, både som odlare och besökare. Därtill betonas fysisk tillgänglighet, bland annat genom att odlingar på särskilda boenden ska utformas och anpassas utifrån de boendes behov och förutsättningar. Även för andra typer av odlingar lyfts vikten av tillgängliga miljöer, exempelvis genom framkomliga gångvägar, sittplatser, angöringsplatser och tillgängliga toaletter. Programmet uppmärksammar också vikten av tillgänglig information och

kommunikation, där information om stadsnära odling ska vara lätt att hitta, förstå och ta del av för alla.

Jämställdhetsperspektiv

Programmet lyfter inte några tydliga skrivningar om jämställdhet. Däremot betonas fler skrivningar om likvärdiga möjligheter och inkludering, där odlingsmöjligheter ska vara tillgängliga för alla oavsett individuella förutsättningar. Perspektivet är därför generellt utformat snarare än specifikt inriktat på jämställdhet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för administration och stadsmiljö. Ärendet har föredragits för pensionärsrådet den 25 maj och funktionshinderrådet den 29 maj. Råden har haft möjlighet att yttra sig över *Program för stadsnära odling* och synpunkterna finns sammanfattade i förvaltningens svar.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ser överlag positivt på förslaget till ett program för stadsnära odling och bedömer att det kan fungera som ett stöd i stadens interna arbete samt tydliggöra stadens intentioner för invånare och andra intressenter när det gäller hur stadsnära odling ska utvecklas och förvaltas på lång sikt. Eftersom odling upplevs bli allt mer attraktivt bland stockholmarna, är en viktig fråga ur ett beredskapsperspektiv och samtidigt får en allt större betydelse i stadsplaneringen, ser förvaltningen positivt på att ett separat styrdokument med fokus på odling nu utformats.

Samtidigt bedömer förvaltningen att programmet i flera aspekter är alltför övergripande för att fullt ut kunna fungera som ett stöd för stadens fortsatta arbete. Programmet beskriver i huvudsak vilka ambitioner och generella mål som ska vara ledande, men ger i mindre utsträckning vägledning kring hur arbetet kan genomföras, vilka aktörer som ansvarar för olika delar av genomförandet och hur prioriteringar ska göras mellan olika områden och målgrupper. Förvaltningen bedömer därför att det hade varit önskvärt om detta hade konkretiserats ytterligare i programmet.

I programmet lyfts behovet av att skapa förutsättningar för ny stadsnära odling och att det, i ett sådant sammanhang, ska tas fram olika underlag och processer som kan stödja stadens fortsatta arbete. Bland annat föreslås ett kunskapsunderlag för att identifiera lämpliga platser och odlingsformer samt en inrättningsprocess som ska tydliggöra ansvarsfördelningen mellan berörda nämnder avseende planläggning, anläggning och förvaltning av odlingar. Förvaltningen anser dock att det i flera delar saknas en tydlig beskrivning av det fortsatta arbetet. Det framgår inte vem som

ansvarar för att ta fram de föreslagna underlagen och processerna eller inom vilken tidsram arbetet ska genomföras.

Förvaltningen bedömer att programmets inriktning om jämlik tillgång till stadsnära odling kan vara förenat med utmaningar. Stadens förutsättningar skiljer sig åt mellan olika stadsdelar och områden och ett mer platsspecifikt förhållningssätt skulle kunna bidra till att resurser och insatser i högre utsträckning riktas dit behoven är som störst. Ett sådant tillvägagångssätt används redan inom ramen för arbetet med stadens fokusområden och arbetet med klimatanpassning och trädplantering, där exempelvis stadsdelsområden tilldelas resurser och budget utifrån geografiska analyser och faktiska behov. Förvaltningen hade därför gärna sett en tydligare beskrivning av vilka områden, platser eller målgrupper som särskilt bör prioriteras inom arbetet med stadsnära odling. Utan en stadsgemensam analys riskerar de övergripande inriktningsprinciperna att bli svåra att omsätta i praktiken. Det finns även en risk att ansvaret för att uppfylla programmets ambitioner i stor utsträckning hamnar på enskilda förvaltningar och föreningar utan att motsvarande stöd, prioriteringar eller resurser tillförs.

Under rubriken *Ökad kunskap om odling* betonas kunskapsspridning och nätverkande mellan föreningsliv, näringsliv och akademi som en viktig del i arbetet, vilket förvaltningen ser positivt på. Detta är viktiga delar för att stärka de långsiktiga förutsättningarna för stadsnära odling. Samtidigt väcker det frågor om vilken roll staden ska ha i detta arbete. Om staden ska vara förutsättningsskapande behöver det också tydliggöras vilka insatser och vilket ansvar som ska ligga på staden respektive på föreningslivet. Förvaltningen anser att programmet i större utsträckning behöver beskriva hur staden avser att stödja föreningar och odlare för att skapa långsiktigt hållbara odlingar.

Förvaltningen välkomnar att programmet, under rubriken *Välkomnande och till för alla* betonar att stadsnära odling ska utformas för att så många som möjligt ska ges möjlighet att delta på jämlika villkor. Det är viktigt att rättighetsperspektiv finns med i arbetet med stadsnära odling och att dessa frågor lyfts i programmet. Häribland är den fysiska tillgängligheten inom odlingsområdena viktig. Förvaltningen har i samråd med funktionshinder- och pensionärsråden fått ta del av ytterligare synpunkter. Exempelvis behovet av att vissa odlingsplatser erbjuder odlingsbäddar på höjd för att fler ska kunna delta och att det bör finnas sittplatser med rygg- och armstöd. Även andra tillgänglighetsåtgärder, såsom kontrastmarkeringar, ledstråk och anpassade redskap, kan vara viktiga för att fler ska kunna odla. Tillgång till odlingsredskap genom stadens fritidsbibliotek skulle också kunna bidra till ökad tillgänglighet. Samtidigt ska tillgänglighet inte enbart handla om utformningen av själva odlingsplatsen. Möjligheten att ta sig till platsen är minst lika viktig.

För äldre personer och personer med funktionsnedsättning kan tillgång till färdtjänst eller andra transporter vara en förutsättning för att kunna delta. Här finns utmaningar eftersom flera odlingsområden ligger på platser som inte går att nå med bil.

Förvaltningen ser också positivt på att tydlig information och kommunikation om odling lyfts fram som en viktig del av tillgänglighetsarbetet. Information om odlingsplatsernas innehåll, tillgänglighet och hur man tar sig dit behöver vara lätt att hitta och lätt att förstå. Stadsdelsnämndens råd förespråkar att information inte enbart tillgängliggörs digitalt. För många äldre personer kan skyltning på plats vara ett viktigt komplement till information på webbplatser. Förvaltningen ser även ett värde i att information riktad till boende och föreningar utformas på ett tillgängligt sätt, exempelvis genom lättläst språk.

Trygghet är en annan viktig aspekt för den fysiska tillgängligheten för att fler ska vilja och kunna delta i stadsnära odling. Belysning både inom och längs vägarna till odlingsområdena är en viktig förutsättning. Förvaltningen bedömer också att aktiv användning av odlingsplatserna bidrar till ökad trygghet. På platser där odlingsverksamheten är begränsad kan andra insatser, såsom plantering av blommor eller annan grönska, bidra till att aktivera platsen. Förvaltningen anser därför att det är ett perspektiv som också bör lyftas i programmet.

Under planeringsinriktningen, *Välförvaltade*, lyfts det att staden ska främja odling genom att tillhandahålla en fungerande infrastruktur. Samtidigt är det otydligt vad detta innebär i praktiken och vilket ansvar staden förväntas ta. Utifrån hur odlingarna är organiserade i staden idag ligger ett stort ansvar på stadsdelsförvaltningarna som ansvarar för merparten av de odlingsområden som finns. Genom avtal mellan staden och föreningarna läggs även ett stort ansvar på föreningslivet och den enskilde odlaren. Förvaltningen vill därför framhålla att nya odlingsytor inte automatiskt blir hållbara bara för att de anläggs. Det behöver också finnas förutsättningar för att förvalta dem över tid. Ett tydligt exempel är vattenledningarna inom flera koloni- och fritidsträdgårdsområden. Driftansvaret ligger idag på föreningarna som ofta är ideella och saknar både ekonomiska resurser och teknisk kompetens för att hantera större underhållsinsatser. Resultatet är att flera områden idag har ledningar med omfattande läckage och behov av stora investeringar. Förvaltningen bedömer att det i sådana fall kan vara svårt att motivera större investeringar om det långsiktiga driftansvaret fortsatt ligger hos föreningarna.

Sammantaget bedömer förvaltningen att programmet har höga ambitioner men att förutsättningarna för genomförande och långsiktig förvaltning behöver tydliggöras för att programmets mål ska kunna uppnås i praktiken.

Förvaltningen föreslår att Järva stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Toni Mellblom
Stadsdelsdirektör
Järva stadsdelsförvaltning

Jonas Eliasson
Avdelningschef
Järva stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Följebrev - Program för stadsnära odling
2. Bilaga – Program för stadsnära odling

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Toni Mellblom, stadsdelsdirektör	2026-08-13
Jonas Eliasson, avdelningschef	2026-08-13